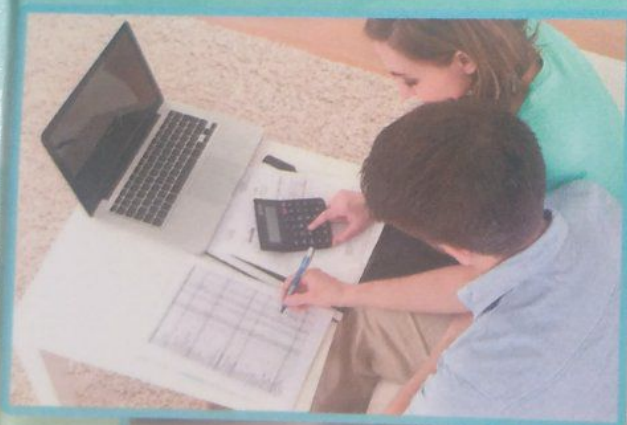


МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Яцух О.О, Цап В.Д., Захарова Н.Ю.

# ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

навчальний посібник



Мелітополь

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

# ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

*навчальний посібник*

Мелітополь, 2018

**УДК 658.1 (075.8)**

**Ф 59**

Рекомендовано Вченою радою

Таврійського державного агротехнологічного університету

Протокол №7 від 26.02.2018 р.

**Рецензенти:**

**Череп А.В.** - д.е.н., професор, декан економічного факультету Запорізького національного університету

**Боднар О.В.** - д.е.н., с.н.с., завідувач відділу ціноутворення та аграрного ринку ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН

**Трусова Н.В.** - д.е.н., доцент, зав. кафедрою обліку і оподаткування Таврійського державного агротехнологічного університету

**Авторський колектив:**

Яцух О.О., Цап В.Д.,

Захарова Н.Ю., Демченко І.В., Дмитров М.І.,

Косторной С.В., Радченко Н.Г., Рубцова Н.М.

**Ф 59** Фінанси підприємств: навчальний посібник / [Яцух О.О., Цап В.Д., Захарова Н.Ю. та ін.]; за ред. О.О. Яцух. – Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2018. – 291 с.

**ISBN 978-966-197-577-3**

Навчальний посібник написано відповідно до програми дисципліни «Фінанси підприємств». Розглянуто такі теми: основи фінансів підприємств, особливості організації фінансів при реєстрації бізнесу, грошові кошти та організація розрахунків на підприємствах, грошові надходження підприємств, формування і розподіл прибутку, оцінка фінансового стану підприємства, система оподаткування суб'єктів господарювання, оборотні кошти та їх організація на підприємстві, фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства, організація банківського кредитування підприємств, фінансова санація та банкрутство підприємства.

Навчальний посібник призначено для студентів економічних спеціальностей.

**УДК 658.1 (075.8)**

**ISBN 978-966-197-577-3**

© Яцух О.О., Цап В.Д., Захарова Н.Ю. та ін., 2018

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b>	5
<b>ТЕМА 1. ОСНОВИ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ</b> (Яцук О.О.)	7
1.1 Сутність, значення і функції фінансів підприємств	7
1.2 Нормативно-правове забезпечення фінансів підприємств	11
1.3 Формування фінансових ресурсів підприємства.	17
1.4 Основи управління фінансами підприємств.	22
1.5 Фінансова робота та фінансовий контроль	26
<b>ТЕМА 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСІВ ПРИ РЕЄСТРАЦІЇ БІЗНЕСУ</b> (Яцук О.О.)	33
2.1 Сутність, значення і особливості формування власного капіталу підприємства.	33
2.2 Основні організаційно-правові форми юридичних осіб.	37
2.3 Алгоритм реєстрації юридичних осіб.	40
2.4 Порядок реєстрації фізичної особи-підприємця.	50
<b>ТЕМА 3. ГРОШОВІ КОШТИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ</b> (Цап В.Д.)	57
3.1 Сутність та принципи організації грошових розрахунків у діяльності підприємств	57
3.2 Форми безготівкових розрахунків	58
3.3 Відкриття рахунків в установах банків та їх обслуговування	63
3.4 Організація готівкових розрахунків та розрахунково-платіжна дисципліна	67
<b>ТЕМА 4. ГРОШОВІ НАДХОДЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ</b> (Цап В.Д.)	81
4.1 Класифікація грошових надходжень підприємств	81
4.2 Виручка від реалізації продукції та методи її розрахунку	89
4.3 Цінова політика підприємства.	92
<b>ТЕМА 5. ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛ ПРИБУТКУ</b> (Захарова Н.Ю.)	103
5.1 Сутність і значення прибутку як фінансового результату діяльності підприємства	103
5.2 Особливості формування фінансових результатів	107
5.3 Сутність і класифікація витрат підприємства	109
5.4 Розподіл і використання прибутку	119
5.5 Рентабельність діяльності підприємства	124
<b>ТЕМА 6. ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА</b> (Захарова Н.Ю.)	133
6.1 Сутність оцінки фінансового стану підприємства	133
6.2 Оцінка майнового стану підприємства	139
6.3 Оцінка платоспроможності і ліквідності підприємства.	142
6.4 Оцінка фінансової стійкості підприємства.	146
6.5 Оцінка ділової активності підприємства.	150

6.6 Оцінка прибутковості підприємства	153
<b>ТЕМА 7. СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ</b> ( <i>Косторной С.В.</i> )	159
7.1 Сутність та види податків. Податкова система.	159
7.2 Спрощена система оподаткування, обліку та звітності.	161
7.3 Податок на прибуток підприємств	171
7.4 Податок на доходи фізичних осіб	175
7.5 Податок на додану вартість	182
<b>ТЕМА 8. ОБОРОТНІ КОШТИ ТА ЇХ ОРГАНІЗАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ</b> ( <i>Дмитров М.І.</i> )	192
8.1 Сутність і основи організації оборотних коштів.	192
8.2 Визначення потреби в оборотних коштах та сутність їх нормування.	195
8.3 Джерела фінансування оборотних активів.	198
8.4 Ефективність використання оборотних коштів	201
<b>ТЕМА 9. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА</b> ( <i>Дмитров М.І.</i> )	207
9.1 Сутність основних засобів та їх відтворення.	207
9.2 Знос і амортизація основних фондів.	211
9.3 Методи нарахування амортизації.	215
9.4 Показники стану та ефективності використання основних засобів.	217
9.5 Сутність капітальних вкладень та джерела їх фінансування	218
<b>ТЕМА 10. ОРГАНІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ</b> ( <i>Радченко Н.Г., Рубцова Н.М.</i> )	226
10. 1 Сутність, функції та принципи кредиту	226
10.2 Основні види кредиту	230
10.3 Оцінка кредитоспроможності позичальника	233
10.4 Кредитний договір	238
10.5 Видача та погашення кредиту	240
<b>ТЕМА 11. ФІНАНСОВА САНАЦІЯ ТА БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВА</b> ( <i>Демченко І.В.</i> )	247
11.1 Сутність та причини виникнення банкрутства підприємства	247
11.2 Методи прогнозування банкрутства підприємства.	253
11.3 Санація боржника до порушення справи про банкрутство	256
11.4 Антикризове фінансове управління підприємством.	258
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b>	263
<b>ДОДАТКИ</b>	270



## ВСТУП

*Фінанси складають ту точку  
опори, яка, згідно з Архімедом,  
дозволяє перевернути весь світ.*

*Арман де Плессі*

Сучасний розвиток економіки країни актуалізує проблеми ефективності ведення бізнесу. При цьому пріоритетного значення набувають питання організації фінансів суб'єктів господарювання. Навіть при створенні підприємства перед засновниками постають питання, пов'язані не тільки з пошуком найбільш ефективних видів господарської діяльності, а із формуванням статутного капіталу, організацією взаємовідносин з банківськими установами, інвесторами, вибором системи оподаткування, визначенням порядку і напрямів розподілу отриманого прибутку тощо. Подальша діяльність кожного суб'єкта господарювання потребує детальної уваги до процесів формування фінансових ресурсів, особливо із зовнішніх джерел, та ефективного їх використання, організації готівкових і безготівкових розрахунків, забезпечення прибутковості діяльності, оптимізації формування грошових потоків підприємства, складання фінансової звітності, проведення на її основі детальної оцінки фінансового стану та розробки заходів щодо його зміцнення або підтримки ключових показників на достатньому рівні, забезпечення своєчасного та якісного відтворення основних засобів, оптимізації оподаткування. Крім того, правильно організована фінансова робота і фінансовий контроль дозволять вчасно виявити та попередити або й нейтралізувати вплив різних видів ризиків, що супроводжують діяльність підприємств та забезпечити певний рівень фінансової безпеки.

Виходячи з цього у посібнику представлено 11 тем, що у комплексі дозволяють узагальнити сучасні підходи до організації фінансів суб'єктів господарювання. Вони охоплюють такі напрями: основи фінансів підприємств, особливості організації фінансів при реєстрації бізнесу, грошові кошти та організація розрахунків на підприємствах, грошові надходження підприємств, формування і розподіл прибутку, оцінка фінансового стану підприємства, система оподаткування суб'єктів господарювання, оборотні кошти та їх організація на підприємстві, фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства, організація банківського кредитування підприємств, фінансова санація та банкрутство підприємства.

Істотне значення також має те, що кожен з наведених напрямів висвітлено з використанням сучасного нормативно-правового забезпечення бізнес-процесів. Це дозволить скорегувати дії фінансистів відповідно до чинного законодавства.

Деякі з положень, що розглядаються у посібнику потребують подальшого розширення, конкретизації та удосконалення. Однак, автори сподіваються, що викладений матеріал дозволить сформулювати систему базових знань з організації

фінансів суб'єктів господарювання і сприятиме становленню студентів як фахівців у галузі фінансів.

# ТЕМА 1

## ОСНОВИ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ

- 1.1 Сутність, значення і функції фінансів підприємств.
- 1.2 Нормативно-правове забезпечення фінансів підприємств.
- 1.3 Формування фінансових ресурсів підприємства.
- 1.4 Основи управління фінансами підприємств.
- 1.5 Фінансова робота та фінансовий контроль

### 1.1 Сутність, значення і функції фінансів підприємств.

Фінансова наука і практика покликані вивчати закономірності розвитку фінансових відносин, вишукувати їх оптимальні форми з метою досягнення найвищої ефективності суспільного виробництва і його соціальних цілей [2, с.13].

Фінанси підприємств функціонують на макрорівні, однак спільною ознакою із фінансами держави є те, що вони відображають сукупність економічних відносин, пов'язаних із розподілом ВВП. Особливості фінансів підприємств пов'язані з їх функціонуванням у різних галузях економіки країни, організаційно-правовими формами господарювання тощо.

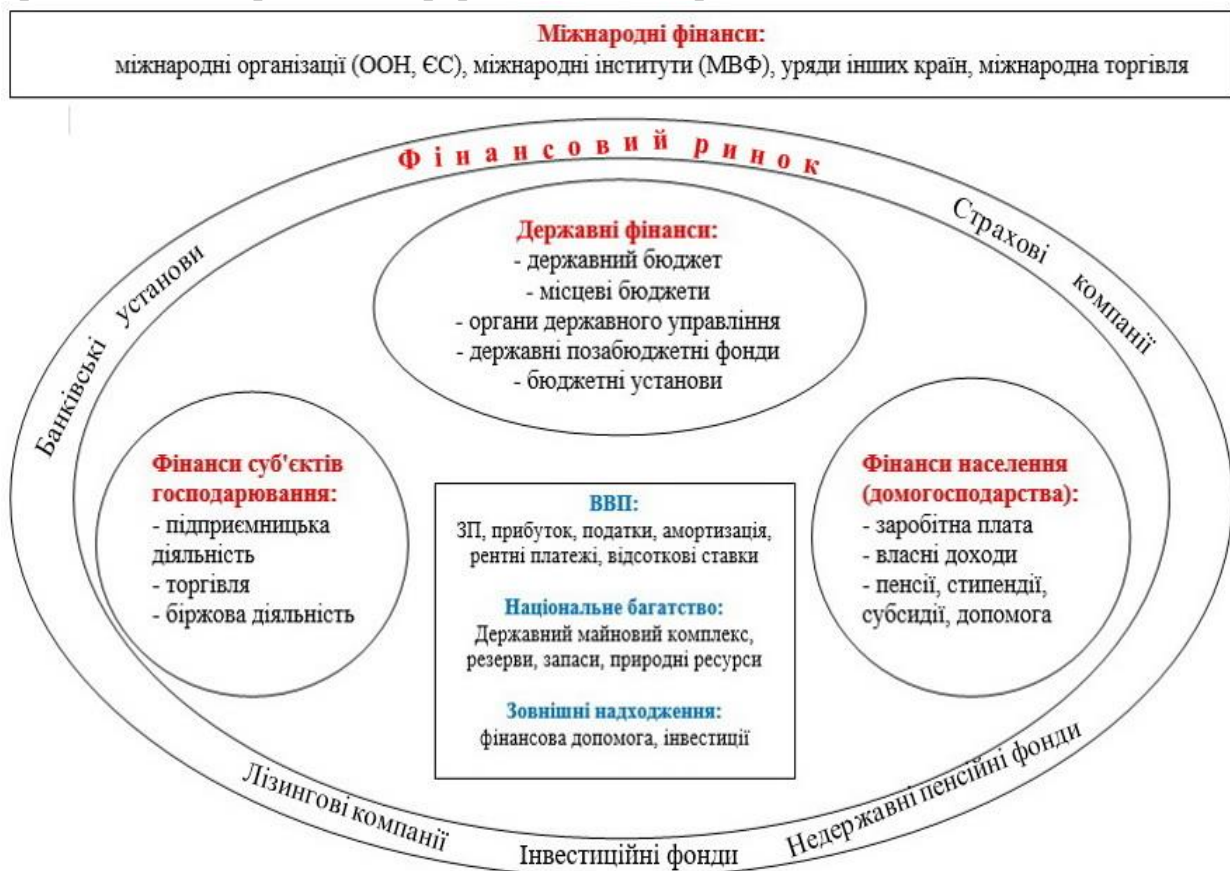


Рис. 1.1 Схема формування фінансових відносин на основі побудови фінансової системи країни



**Матеріальною базою фінансів підприємств** є безпосередньо виробництво, результатом якого є формування доходів підприємств і відповідних грошових коштів.

Отже, **матеріальною основою фінансів підприємств** є фонди грошових коштів.

**Об'єктом** фінансів підприємства є грошові відносини, що виникають у процесі господарської діяльності й пов'язані з формуванням, розподілом і використанням їх фінансових ресурсів (або грошових фондів).

**Суб'єктами** фінансових відносин є підприємства та організації, держава, банківські й небанківські установи, аудиторські компанії, працездатні громадяни та кінцеві споживачі продукції.

Протиріччя у формуванні категорії «фінанси підприємств» серед науковців найчастіше пов'язані саме із ототожненням або виокремленням понять гроші, грошові кошти, грошові фонди, фінансові ресурси.

Наведемо основні визначення, що сформовані багатолітньою практикою роботи фінансистів у цьому напрямку.

*Таблиця 1.1*

Основні підходи до визначення категорії «фінанси підприємств»

Автор	Визначення
1	2
Поддєрьогін А.М. [97]	Фінанси підприємств - економічні відносини, що пов'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів і грошових фондів суб'єктів господарювання в процесі відтворення
Філімоненков О.С., Дема Д.І. [93]	Фінанси підприємств являють собою систему грошових відносин, як виникають у процесі створення підприємства, отримання і розподілу грошових доходів і накопичень, формування і використання відповідних грошових коштів.
Зянько В. В., Фурик В. Г., Вальдшмідт І. М. [20]	Фінанси підприємств – це грошові кошти та товарно-матеріальні цінності, що мають грошову оцінку і забезпечують процес виробництва товарів та надання послуг на рівні окремого підприємства. Як економічна категорія фінанси підприємств – це система економічних відносин підприємств із державними і комерційними структурами й власними працівниками з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів підприємств.
Бердар М.М. [4]	Фінанси підприємств - сукупність економічних відносин, що пов'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів і грошових фондів суб'єктів господарювання в процесі відтворення.

1	2
Гриньова В.М., Коюда В.О. [15]	Фінанси підприємств – фінансові відносини, що виникають у процесі формування основного й оборотного капіталів, фондів грошових коштів, їх розподілу і використання
Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю. [43]	Фінанси підприємств – це система відносин, які пов’язані з рухом грошових коштів на всіх стадіях (формування, розподіл та використання) господарської діяльності підприємства з метою забезпечення його функціонування та умов розширеного відтворення
Аранчій В.І. [1]	Фінанси підприємств – система економічних відносин, які виникають у процесі формування, розподілу і використання фондів грошових ресурсів підприємства.
Любенко М.Н. [33]	Фінанси підприємства – це економічні відносини, пов’язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом та використанням доходів і грошових фондів суб’єктів господарювання в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання.

Узагальнюючі наведені поняття, **фінанси підприємств** – це система економічних відносин, що пов’язані з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів суб’єктів господарювання в процесі здійснення їх фінансово-господарської діяльності.

Відповідно до 9іл. 2 ГК учасниками відносин у сфері господарювання є суб’єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб’єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності [14].

Система економічних відносин підприємств характеризується такими взаємозв’язками:

- між підприємством і його засновниками (власниками) щодо формування статутного капіталу, знаходження пайових внесків, розподілу отриманого прибутку;

- між підприємством, його постачальниками і покупцями та іншими суб’єктами господарювання щодо реалізації господарських договорів і зобов’язань;

- усередині підприємства (між його підрозділами) – щодо розподілу і використання фінансових ресурсів;

- між підприємством і його працівниками з приводу створення фонду оплати праці, матеріального заохочення та 9іл.;

- між підприємством і державою у межах законодавства про оподаткування, соціальне страхування, пенсійне забезпечення, формування загальнодержавних цільових грошових фондів (бюджетних та позабюджетних);

– між підприємством і ланками фінансово-кредитної системи, в напрямку формування фінансових відносин з банками, страховими компаніями, інвестиційними фондами тощо.

– між підприємством та аудиторськими компаніями щодо організації аудиторської перевірки та оплати даних послуг.

Суб'єкти фінансових відносин виокремлені на рис. 1.2.

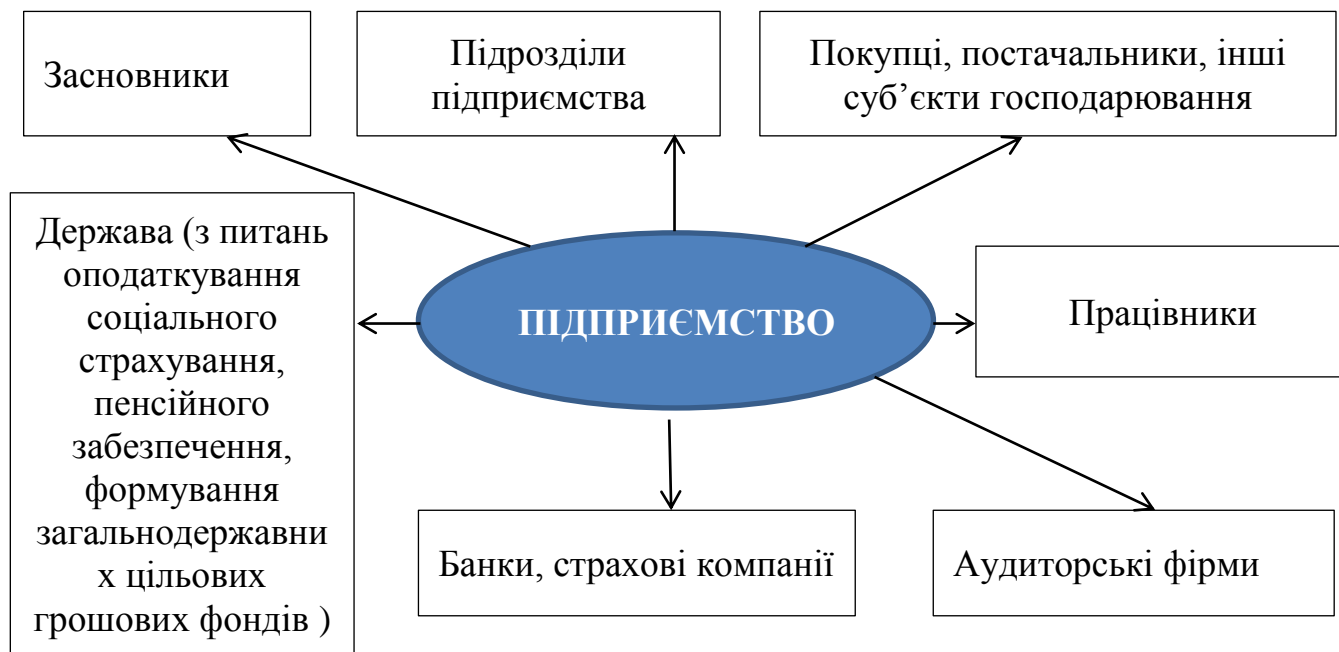


Рис. 1.2 Суб'єкти фінансових відносин підприємства

Сутність фінансів підприємств реалізується через такі основні функції:

**1. Розподільна функція фінансів підприємств** характеризується розподілом отриманих доходів та інших надходжень за відповідними напрямками.

**2. Контрольна функція фінансів** – здійснення контролю за господарською діяльністю підприємств, у розрізі процесу формування, використання та розподілу їх фінансових ресурсів.

Серед **принципів організації фінансів підприємств** виділимо наступні:

- демократичний централізм, що реалізується через збалансовану взаємодію держави (через законодавче регулювання діяльності) і підприємства як самостійного суб'єкта господарювання;

- плановість, що передбачає розробку фінансових планів по забезпеченню розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами і підвищенню ефективності його діяльності в майбутньому;

- комерційний розрахунок, що реалізується через досягнення певного рівня показників, які свідчать про ефективність здійснення господарської діяльності;

- самофінансування, що являє собою необхідність нарощування фінансових ресурсів з метою подальшого успішного розвитку підприємства.

## 1.2 Нормативно-правове забезпечення фінансів підприємств.

Відносини у сфері фінансів підприємств регулюються Конституцією України, рядом Кодексів, законами України, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також іншими нормативними актами.

У правовому регулюванні господарських відносин визначальна роль належить нормативно-правовому регулюванню, упорядкуванню відносин у сфері господарювання за допомогою нормативно-правових актів.

*Таблиця 1.2*

### **Основні нормативно-правові акти, що регулюють господарську діяльність підприємств**

<b>Назва нормативного документу</b>	<b>Предмет регулювання</b>
1	2
Конституція України	Затверджено загальні принципи здійснення підприємницької діяльності. Зокрема, ст. 42 Конституції України зазначає, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Норми Конституції України – це норми прямої дії. Це означає, що конституційні права та свободи господарюючих суб'єктів є такими, що діють безпосередньо.
Господарський кодекс України	Визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання
Цивільний кодекс України	Регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.
Господарський процесуальний кодекс України	Вирішує господарські спори між підприємствами, установами, організаціями, іншими юридичними особами (в тому числі і іноземними) і громадянами, які набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності
Митний кодекс	Визначає порядок переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів, що поставляються за договорами господарюючих суб'єктів, сплати мита та митних зборів, а також процедур митного контролю.

1	2
Податковий кодекс України	Регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальність за порушення податкового законодавства
Закон України «Про банки і банківську діяльність»	Визначає структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків.
Закон «Про страхування»	Регулює відносини у сфері страхування і спрямований на створення ринку страхових послуг, посилення страхового захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій та фізичних осіб.
Закон України «Про акціонерні товариства»	Визначає порядок створення, діяльності, припинення, виділу акціонерних товариств, їх правовий статус, права та обов'язки акціонерів.
Закон України «Про господарські товариства»	Визначає поняття і види господарських товариств, правила їх створення, діяльності, а також права і обов'язки їх учасників та засновників.
Закон України «Про фермерське господарство»	Визначає правові, економічні та соціальні засади створення та діяльності фермерських господарств як прогресивної форми підприємницької діяльності громадян у галузі сільського господарства України.
Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»	Регулює відносини, що виникають у сфері державної реєстрації юридичних осіб, їхньої символіки (у випадках, передбачених законом), громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб - підприємців.
Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності»	Регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, визначає виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності

1	2
Закон України «Про фінансовий лізинг»	Визначає загальні правові та економічні засади фінансового лізингу
Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»	Встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури з метою повного або часткового задоволення вимог кредиторів

Серед цих актів чільне місце посідає Конституція України, якою встановлюються конституційні основи правопорядку у сфері господарювання (ст. 5 Господарського кодексу України), а також врегульовуються на найбільш загальному рівні найважливіші відносини у цій сфері [14].

З прийняттям Господарського кодексу України нормативно-правове регулювання відносин у сфері господарювання набуло організованого системного характеру. По суті, цей Кодекс є базовим комплексним нормативно-правовим актом, в якому концентровано визначені основи господарського законодавства. Відтак, усі інші закони та підзаконні нормативно-правові акти повинні узгоджуватися з Господарським кодексом у частині регулювання господарських відносин.

Господарський кодекс містить 9 розділів, а саме:

Розділ I «Основні засади господарської діяльності»;

Розділ II «Суб'єкти господарювання»;

Розділ III «Майнова основа господарювання»;

Розділ IV «Господарські зобов'язання»;

Розділ V «Відповідальність за правопорушення у сфері господарювання»;

Розділ VI «Особливості правового регулювання в окремих галузях господарювання»;

Розділ VII «Зовнішньоекономічна діяльність»;

Розділ VIII «Спеціальні режими господарювання»;

Розділ IX «Прикінцеві положення».

Господарський кодексом України визначено, що **під господарською діяльністю** розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [14].

Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва - підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність).



Згідно ст. 55 **суб'єктами господарювання** визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. Крім того п.2 цієї статті визначено, що суб'єктами господарювання є:

- господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до [Цивільного кодексу України](#), державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

- громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

Згідно ст.42 Господарського кодексу України **підприємництво** - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [14].

Підприємництво здійснюється на основі:

- вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності;
- самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону;
- вільного найму підприємцем працівників;
- комерційного розрахунку та власного комерційного ризику;
- вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом;
- самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд [14].

Суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва (ст. 55 Господарського кодексу України) [14] (табл. 1.3).

В свою чергу до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [65] додано **класифікацію підприємств** (крім бюджетних установ) . Тепер усі підприємства можуть належати до мікропідприємств, малих, середніх або великих підприємств.

## Види суб'єктів господарювання

Види суб'єктів господарювання	Характеристика
Суб'єкти мікропідприємництва	<p>фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ</p> <p>юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ</p>
Суб'єкти малого підприємництва	<p>фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ</p> <p>юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ</p>
Суб'єкти великого підприємництва	юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом НБУ
Суб'єкти середнього підприємництва	Інші суб'єкти господарювання

**Мікропідприємствами** є підприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв:

- балансова вартість активів - до 350 тисяч євро;
- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - до 700 тисяч євро;
- середня кількість працівників - до 10 осіб.

**Малими** є підприємства, які не відповідають критеріям для мікропідприємств та показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв:

- балансова вартість активів - до 4 мільйонів євро;
- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - до 8 мільйонів євро;
- середня кількість працівників - до 50 осіб.

**Великими** є підприємства, які не відповідають критеріям для середніх підприємств та показники на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв:

- балансова вартість активів - понад 20 мільйонів євро;
- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) складає понад 40 мільйонів євро;
- середня кількість працівників - понад 250 осіб.

**Середніми** є підприємства, які не відповідають критеріям для малих підприємств та показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв:

- балансова вартість активів - до 20 мільйонів євро;
- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - до 40 мільйонів євро;
- середня кількість працівників - до 250 осіб.

Згідно ст. 62 Господарського кодексу **підприємство** - самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами [14].

Підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності.

### **Види та організаційні форми підприємств**

Залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти підприємства таких видів:

приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи);

підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);

комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;

державне підприємство, що діє на основі державної власності;

підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності);

спільне комунальне підприємство, що діє на договірних засадах спільного фінансування (утримання) відповідними територіальними громадами - суб'єктами співробітництва.

В Україні можуть діяти також інші види підприємств, передбачені законом.

У разі якщо в статутному капіталі підприємства іноземна інвестиція становить не менш як десять відсотків, воно визнається підприємством з іноземними інвестиціями. Підприємство, в статутному капіталі якого іноземна інвестиція становить сто відсотків, вважається іноземним підприємством.

Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного капіталу в Україні діють підприємства унітарні та корпоративні.

- унітарне підприємство створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний капітал, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який призначається (обирається) засновником (наглядовою радою такого підприємства у разі її утворення), керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства. Унітарними є підприємства державні, комунальні, підприємства, засновані на власності об'єднання громадян, релігійної організації або на приватній власності засновника.

- корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб [14].

### 1.3 Формування фінансових ресурсів підприємства.

Ефективний розвиток фінансово-господарської діяльності залежить від розміру, складу та структури фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. В свою чергу, остання безпосередньо впливає на фінансування процесу розширеного відтворення, виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом,

*Наукове видання*

Яцух Олена Олексіївна  
Цап Володимир Дмитрович  
Захарова Наталя Юріївна

# Фінанси підприємств

*Навчальний посібник*

Підписано до друку 05.03.2018. Формат 60x84/16. Папір офсетний.  
Ум. друк. арк. 16,97.  
Наклад 300 прим. Зам. № 2093.

Видавець

ТОВ "Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні"  
72312, м. Мелітополь, вул. М. Грушевського, 5  
тел. 067-701-68-39

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи  
до Державного реєстру видавців, виробників  
і розповсюджувачів видавничої продукції  
від 26.09.2003 р., серія ДК №1509

Надруковано ПП Скребейко П.В.